

Г.В. ДАЦЕНКО, А.А. МІЗЕРНЮК
Вінницький торговельно-економічний інститут КТЕУ

ДОСЛІДЖЕННЯ ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ МЕТОДИКИ ЗДІЙСНЕННЯ АУДИТУ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ

В роботі досліджуються окремі аспекти методики здійснення аудиту показників фінансової звітності. Із сукупності існуючих показників вибрано основні, які, на нашу думку, найбільш точно дадуть уявлення про фінансовий стан на основі фінансової звітності. Запропоновано шляхи удосконалення методики показників фінансової звітності та зроблено відповідні висновки.

Ключові слова: аудит показників фінансової звітності, фінансова звітність, аналіз показників, фінансовий стан, етапи аудиту.

H.V. DATSENKO, A.A. MIZERNIUK

Vinnitsia Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics, Ukraine

RESEARCHING OF SOME ASPECTS OF IMPLEMENTATION'S METHODS OF FINANCIAL STATEMENTS' INDICATORS AND WAYS OF ITS IMPROVEMENT

Abstract – The goal of the article is a researching of an implementation method of financial statements' indicators, consideration of issues related with the method and suggestions for its improvement.

There is a growing interest of practical using of financial statements' indicators reporting entities which are the main source of information about business activities and financial position of any company subject to the probability of its indicators. Therefore it's difficult to overestimate the relevance of the topic.

Some aspects of implementation method of financial statements' indicators are examined in the article. There are some main indicators chosen among existing ones will provide the most accurate picture of the financial position based on financial statements. Improving ways of method of financial statements' indicators are suggested and the correct conclusions are done.

Keywords: audit of financial statements' indicators, financial statements, analysis of indicators, financial position, stages of the audit.

На даний момент підприємці часто стикаються з проблемою, коли після проведення перевірки ДФІ, або ж інші контролюючі органи виявляють невідповідність, недостовірність та інші порушення показників фінансової звітності, що тягнуть за собою певні санкції. Постає питання неефективної аудиторської перевірки. Оскільки постійно зростає інтерес до практичного використання показників фінансової звітності суб'єктів господарювання, які в свою чергу, є основним джерелом інформації про господарську діяльність і фінансовий стан будь-якого підприємства за умови вірогідності його показників, тому важко переоцінити актуальність даної теми.

Метою статті є дослідження методики здійснення аудиту показників фінансової звітності, розгляд проблем, пов'язаних із нею, та пропозиції щодо її вдосконалення.

Пріоритетне місце в наукових працях з аудиту відведено методиці аудиту об'єктів бухгалтерського обліку, фінансового звітності та стану, однак питання методики аудиту показників фінансової звітності висвітлено недостатньо. Зокрема, Хом'як Р.Л. пропонує методику аудиту фінансової звітності підприємств різних форм власності та видів діяльності. Усач Б.Ф. та Сиротюк Г.В. досліджували організаційні та методологічні аспекти аудиту в цілому. Питання методики аудиту фінансової звітності в наукових працях розглядали також Білуха М.Т., Никонович М.О., Загородній А.Г., Бутинець Ф.Ф. Дослідженням методики аудиту фінансового стану займалися такі вчені, як, наприклад, Дорош Н.І., Савченко В.Я. Проте самого процесу аудиту показників фінансової звітності, порядку застосування системи способів та прийомів, за допомогою яких аудиторі можуть впевнитись, що показники є повністю узгодженими, достовірними, практично не розкрито. Також є надзвичайно важливим надання аудитором висновку щодо реального фінансового стану підприємства, що стає можливим тільки при ефективному та повному аналізі показників фінансової звітності.

На сьогоднішній день існує досить багато різноманітних показників, за допомогою яких можливо проаналізувати фінансову звітність. Такий аналіз стане довгою та виснажливою роботою, а аудиторі, зазвичай, обмежені у часі. Тому постає питання виділення основних показників із всієї сукупності. Усач Б.Ф. та Душко З.О. виділяють такі показники, як ліквідність, показники майнового стану, фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності та прибутковості [9, с.222–224]. Никонович М.О. виділяє 5 показників, серед яких платоспроможність, фінансова стійкість, ділова активність, рентабельність та показники стану підприємства на ринку цінних паперів [6, с.416–419]. Загородній А.Г., Корягін М.В. та Єлісеєв Л.М. із усієї сукупності показників виділяють показник абсолютної та загальної ліквідності, фінансової стійкості та показник покриття зобов'язань власним капіталом [5, с.158]. На нашу думку, показники, які найбільш точно дадуть уявлення про фінансовий стан на основі фінансової звітності, показані на рис. 1.

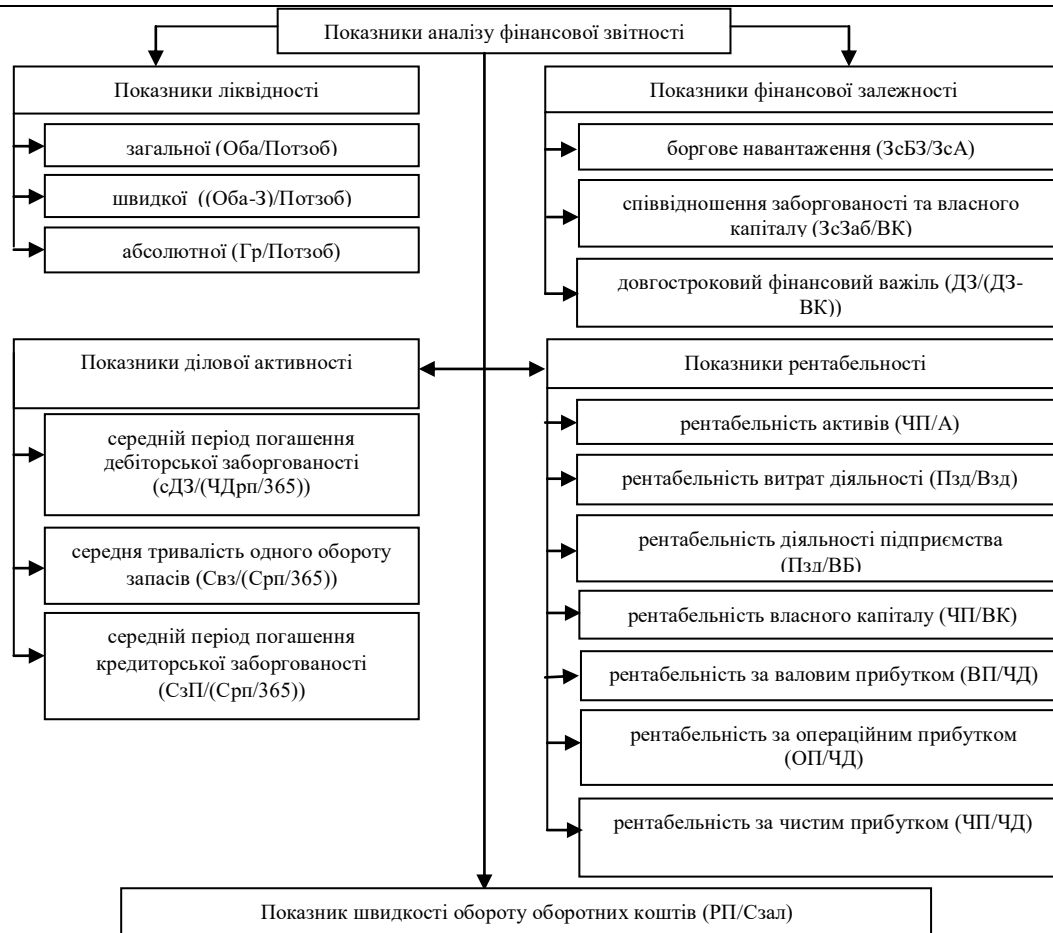

Рис. 1. Основні показники аналізу фінансової звітності

Умовні позначення у формулах, наведених у рис.1:

Оба – оборотні активи;	ОП – операційний прибуток;
Потзоб – поточні зобов'язання;	ЧП – чистий прибуток;
З – запаси;	А – середня величина активів підприємства;
Гр – грошові кошти та їх еквіваленти;	Пзд – прибуток від звичайної діяльності;
ЗсБЗ – загальна сума боргових зобов'язань;	ЗсА – загальна сума активів;
ВБ – валюта балансу;	ЗсЗаб – загальна сума заборгованості;
ВК – власний капітал;	СзП – середня заборгованість постачальників;
ДЗ – довгострокові зобов'язання;	Взд – витрати від звичайної діяльності;
ВП – валовий прибуток;	Срп – собівартість реалізованої продукції;
ЧД – чистий дохід;	Свз – середня вартість запасів;
сДЗ – середня дебіторська заборгованість;	ЧДрп – чистий дохід від реалізації продукції;
РП – реалізована продукція;	Сзал – середньорічний залишок нормованих коштів.

Показник загальної ліквідності показує ступінь захищеності кредиторів, які надають короткострокові позики підприємству для фінансування його поточних операцій. Показник швидкої ліквідності оцінює ймовірність погашення поточних зобов'язань, виходячи з припущення, що запаси не мають ніякої цінності, оскільки вони можуть виявитися не такими ліквідними як деякі поточні активи. Недоліки показників ліквідності полягають у тому, що вони вимірюють по суті статичне положення і оцінюють підприємство так, нібито воно припинить свою діяльність. Коефіцієнти не відображають стан підприємства в динаміці.

Щодо показників фінансової залежності, то варто зазначити, що показник боргового навантаження показує частку залучених коштів у загальній сумі вимог на активи підприємства зі сторони кредиторів та власників. Показник співвідношення заборгованості та власного капіталу показує відносну частку вимог кредиторів до вимог власників. Довгостроковий фінансовий важіль характеризує залежність підприємства від довгострокових зобов'язань. Як правило, підприємства, з нижчим відношенням боргу до зобов'язань і капіталу розглядаються як ті, що мають нижчий кредитний ризик, оскільки існує великий буфер із власного капіталу, який захищає кредиторів [2, с.395].

Не менш важливими є показники рентабельності. Рентабельність за валовим прибутком показує, скільки гривень (копійок) валового прибутку при падає на 1 грн чистої виручки. Чим вище цей показник, тим краще. Рентабельність за операційним прибутком характеризує ефективність виробничої й збутової діяльності: скільки прибутку має підприємство із гривні продажів. Рентабельність активів оцінюється

шляхом зіставлення чистого прибутку із загальною сумою активів балансу. Цей показник є одним з найбільш важливих для характеристики рентабельності підприємства. Рентабельність витрат діяльності характеризує витратну рентабельність, показує, скільки прибутку припадає на кожну гривню всіх понесених за звітний період витрат. Рентабельність діяльності підприємства визначає, який прибуток одержало підприємство на 1 грн капіталу, тобто характеризує ефективність використаних ресурсів підприємства. Рентабельність власного капіталу характеризує ефективність використання тільки власних джерел фінансування підприємства [3, с.126].

Показники ділової активності відображають швидкість, з якою різні статті конвертуються в грошові кошти. Ці показники є важливим доповненням показників ліквідності, оскільки останні не надають інформації про склад різних активів підприємства та не показують, який рівень капіталу необхідний для підтримання напрацьованого обсягу основної діяльності. Середній період погашення дебіторської заборгованості показує кількість днів, упродовж яких рахунок залишається неоплаченим. Середній період погашення кредиторської заборгованості показує кількість днів, упродовж яких не сплачується рахунок постачальників. Середня тривалість одного обороту запасів показує, як швидко група продає свою продукцію (товари) та яка середня тривалість одного обороту запасів упродовж року.

Ефективність використання оборотних коштів характеризується швидкістю їхнього обертання, тобто оборотністю. Показник оборотності оборотних коштів показує кількість оборотів за рік [4, с.68].

Але варто зазначити, що в аудиторській практиці нерідко виникають ситуації, коли звітність не можна вважати достовірною, тобто не всі її показники ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку та не відповідають нормативним вимогам порядку заповнення звітності. Тому перед аналізом показників фінансової звітності, аудиторі необхідно упевнитись в їх правильності. Нераціонально та неефективно побудований аудит показників фінансової звітності підприємства може призвести до не виявлення викривлень, фальсифікацій у звітності, яка стане інформаційним базисом для подальшого проведення аудиту. При цьому на основі здійсненого аудиту будуть надані певні висновки керівництву для прийняття управлінських рішень, які будуть високо ризикованими та непередбачуваними для підприємства.

Фальсифікація звітності полягає у її викривленні, перекрученому відображенні даних бухгалтерського обліку у звітності. Спотворення показників звітності, у свою чергу, може здійснюватися різними способами:

- «перекручуванням» даних бухгалтерського обліку;
- приписками до показників звітності;
- підчистками, змиванням та інші механічним пошкодженням.

З'ясуємо сутність поняття «приписки». Відмітимо, що приписки найчастіше використовуються для покращання стану та результатів діяльності певного підприємства за звітний період – прикрашання звітності. Разом з тим, приписки застосовуються і для збільшення суми витрат, зобов'язань, що призводить до погіршення фінансового стану. Крім того, приписки набувають важливого інструменту спотворення звітних даних при підготовці звітів про виконання планів, коли рівень їх виконання впливає на можливість отримання премії за досягнуті успіхи посадовими особами підприємства.

Крім спотворення змісту показників звітності, відобразити неправильні дані можна також за допомогою:

- підчистки тексту, яка полягає у механічному впливі на матеріал бланку з метою зміни первісної інформації;
- змивання – способу підробки документів на паперових носіях, у процесі якого видаляються попередні записи за допомогою різноманітних розчинників;
- травлення – способу підробки документів на паперових носіях, який полягає у видаленні тексту шляхом знебарвлення штриха хімічними реактивами: кислотою, лугом, окислювачем [1, с.295].

Потрібно також відзначити, що деякі з дослідників проблем аудиту пропонують наступний порядок дій аудитора для виявлення помилки у звітності: по-перше, локалізувати помилку, тобто встановити час виникнення помилки й перелік документів, за допомогою яких вона може бути виявлена; по-друге, ідентифікувати помилку, тобто визначити точне місцезнаходження конкретного помилкового значення показника. Однак вважаємо, що дії аудитора мають здійснюватися у зворотній послідовності: спочатку необхідно виявити помилку, а вже потім – аналізувати причини її виникнення. І крім того, неможливо «виявити помилку за її типом», оскільки помилки – це не обов'язкове та не стале явище, а тому ідентифікувати їх за точним місцезнаходженням просто неможливо – місце виникнення помилки та її причини щоразу будуть різними.

Отже, щоб аудит показників фінансової звітності для підприємства став максимально ефективним, необхідно визначитись з алгоритмом його проведення. Як було зазначено на початку статті, немає конкретної, спільної думки щодо методики його проведення. Ось, наприклад, Усач Б.Ф. виділяє 6 етапів проведення аудиту фінансової звітності [9, с.210]. Никонович М.О. у своєму навчальному посібнику зазначає 3 етапи [6, с.240–241]. Загородній А.Г. та Корягін М.В. виділяють такі етапи, як аудит форм фінансової звітності № 1–5 та аналіз показників фінансового стану [5, с.137–158]. Бутинець Ф.Ф. вважає, що аудит фінансової звітності необхідно проводити у 3 етапи, а саме: перевірка фінансової звітності за формою, перевірка правильності складання кожної з форм звітності та перевірка узгодженості показників форм фінансової звітності [1, с.301].

Тому, основууючись на працях вчених, які розробляли різноманітні методики аудиту, запропонуємо свій варіант, який показаний на рис.2.

Варто зазначити, що більшість вчених розглядали аудит показників фінансової звітності, як один із етапів аудиту фінансової звітності чи, наприклад, аудиту фінансового стану. На рис.2 наведена методика конкретно аудиту показників фінансової звітності, як окремої ланки аудиту.

На першому етапі аудитор необхідно перевірити показники на їх достовірність та узгодженість, а саме, насамперед, на початок та кінець звітного періоду. Якщо ж, наприклад, при зміні вступного балансу на початок року у порівнянні зі звітним за попередній рік у примітках повинні наводитись роз'яснення; дані заключного балансу повинні відповідати залишкам по рахунках синтетичного та аналітичного обліку, записів в Головній книзі, журналах, відомостях або іншого аналогічного реєстру бухгалтерського обліку на кінець звітного року. Після цього аудитор має зробити перевірку достовірності відповідних показників, а вже потім – узгодженість показників окремих форм звітності між собою, тобто арифметична перевірка.

Тільки після того, як аудитор повністю впевниться у правдивості поданої інформації у фінансовій звітності, він може переходити до другого етапу перевірки. Адже, як було раніше зазначено, аудиторський висновок на основі недостовірних даних може бути досить ризикованим для підприємства.

Рис. 2. Методика аудиту показників фінансової звітності

Варто розкрити важливість кожного із обраного підетапу. Аудит показників ліквідності дасть змогу зрозуміти як поточний стан розрахунків, так і у перспективі, адже підприємство може бути платоспроможним на звітну дату, але мати неприємності у майбутньому. Ліквідність є важливим критерієм оцінки фінансового стану підприємства для акціонерів, банків, постачальників та інших партнерів. Ліквідність – одна з найважливіших умов стійкого фінансового стану підприємства. Аудит показників рентабельності неможливо переоцінити, адже рентабельність роботи підприємства – найважливіший якісний економічний показник. У ньому знаходить відображення ступінь прибутковості господарської діяльності підприємства.

Метою аудиту показників ділової активності є отримання ключових показників обґрунтованої оцінки стану об'єкта і перспектив його розвитку. Аналіз ділової активності є важливим етапом аудиту показників фінансової звітності підприємств, в результатах якого зацікавлені внутрішні та зовнішні користувачі інформації. Основними завданнями аудиту ділової активності є оцінка господарської ситуації, виявлення факторів і причин досягнутого стану, підготовка та обґрунтування майбутніх рішень, викриття і мобілізація резервів підвищення ефективності господарської діяльності.

Аудит швидкості обороту оборотних коштів також має велике значення, оскільки цей показник є комплексним вимірником ефективності всіх організаційно-технічних заходів на підприємстві за досліджуваній період. Прискорення обороту оборотних коштів підвищує ефективність використання товарно-матеріальних цінностей, покращує фінансовий стан підприємства і зміцнює його становище на ринку. Прискорення обороту є найважливішою умовою економії та раціонального використання оборотних коштів.

Наведена методика аудиту показників фінансової звітності, на нашу думку, надасть найбільш повну інформацію для аудиторського висновку щодо реального положення справ на підприємстві та на основі проаналізованих показників розробити стратегію подальшої діяльності.

Отже, на сьогоднішній день існує багато проблем, пов'язаних із проведенням аудиту показників фінансової звітності. В першу чергу, це відсутність чіткої методики. По-друге, це навмисні або ж випадкові

помилки бухгалтерів у показниках звітності. У статті ми розглянули основні способи фальсифікації даних, але постійно з'являються нові, тому аудитору необхідно бути дуже уважним. Оскільки показників фінансової звітності існує досить багато, то у статті обрано та згруповано такі, які, на нашу думку, нададуть найбільш повне уявлення про стан підприємства аудитору та допоможуть зробити правильний висновок. До таких показників ми віднесли показники ліквідності, рентабельності, ділової активності, фінансової залежності та швидкості обороту оборотних коштів. Загалом, аудит показників фінансової звітності є важливим різновидом аудиту в цілому, тому варто вести постійну роботу з його вдосконалення та розглядати як окрему ланку аудиту, а не у сукупності із аудитом фінансової звітності чи, наприклад, фінансового стану.

Література

1. Бутинець Ф.Ф. Аудит : підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / Ф.Ф. Бутинець. – 3-є вид., допов. і перероб. – Житомир : ПП «Рута», 2006. – 512 с.
2. Дорош Н.І. Аудит: методологія і організація / Н.І. Дорош. – К. : Знання, КОО, 2011. – 402 с.
3. Гончарук Я.В. Аудит : [навчальний посібник] / Я.В. Гончарук, В.С. Рудницький. – Львів : Світ, 2012. – 296 с.
4. Гуцайлюк З. В. Аудит (теорія, методика, збірник завдань) / З. В. Гуцайлюк, Я.В. Мех, М.Т. Щирба. – Тернопіль : Економічна думка, 2012. – 190 с.
5. Аудит: теорія і практика : підручник / А.Г. Загородній, М.В. Корягін, А.В. Єлісеєв, Л.М. Полякова. – 2-е вид., допов. і перероб. – Львів : Видавництво національного університету «Львівська політехніка», 2004. – 453 с.
6. Никонів М.О. Організація і методика аудиту : навч. посіб. / М.О. Никонів, К.О. Редько, О.А. Юр'єва ; за ред. Є.В. Мниха. – К. : Київський національний торговельно-економічний університет, 2006. – 472 с.
7. Огійчук М.Ф. Аудит: Організація і методика : навч. посіб. / М.Ф. Огійчук, І.Т. Новіков, І.І. Рагуліна. – 2-е вид., допов. і перероб. – К. : Алерта, 2012. – 664 с.
8. Рудницький В. Внутрішній аудит: методологія, організація / В. Рудницький. – Тернопіль : Економічна думка, 2010. – 104 с.
9. Усач Б.Ф. Організація і методика аудиту : підручник / Б.Ф. Усач, З.О. Душко, М.М. Колос. – К. : Знання, 2006. – 295 с.

References

1. Butynets F.F. Audy: Pidruchnyk dlia studentiv spetsialnosti «Oblik i audyt» vyshchyykh navchalnykh zakladiv. - 3-tie vyd., dopov. i pererob./F.F.Butynets. – Zhytomyr: PP «Ruta», 2006. – 512 s.
2. Dorosh N.I. Audy: metodolohiia i orhanizatsiia/N.I. Dorosh. – K.: Znannia, KOO, 2011.– 402 s.
3. Honcharuk Ya. V. Audy [navchalnyi posibnyk]/Ya.V. Honcharuk, V.S. Rudnytskyi. – Lviv: Svit. – 2012. – 296 s.
4. Hutsailiuk Z. V. Audy (teoriia, metodyka, zbirnyk zavdan) /Z. V. Hutsailiuk, Ya.V. Mekh, M.T. Shchyrba. – Ternopil: Ekonomichna dumka, 2012. – 190 s.
5. Zahorodnii A.H. Audy: teoriia i praktyka: pidruchnyk/A.H. Zahorodnii, M.V. Koriahin, A.V. Yeliseiev, L.M. Poliakova. – 2-he vyd., dopov. i pererob. – Lviv: vydavnytstvo natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnik», 2004. – 453 s.
6. Nykonovych M.O. Orhanizatsiia i metodyka audytu: navch.posib./M.O. Nykonovych, K.O. Redko, O.A. Yuryeva; za red. Ye.V. Mnykha. – K: Kyivskiy natsionalnyi torhovelno-ekonomichnyi universytet, 2006.–472 s.
7. Ohiichuk M.F. Audy: Orhanizatsiia i metodyka: navch.posib./M.F. Ohiichuk, I.T. Novikov, I.I. Rahulina. – 2-he vyd., dopov. i pererob. – K.: Alerta, 2012. – 664 s.
8. Rudnytskyi V. Vnutrishnii audy: metodolohiia, orhanizatsiia/V. Rudnytskyi. – Ternopil: Ekonomichna dumka, 2010. – 104 s.
9. Usach B.F. Orhanizatsiia i metodyka audytu: pidruchnyk/B.F. Usach, Z.O. Dushko, M.M. Kolos. – K.: Znannia, 2006. – 295 s.

Рецензія/Peer review : 12.3.2015 р.

Надрукована/Printed : 10.5.2015 р.
Рецензент: д.е.н., проф. Денисюк О.М.